

LUNDS UNIVERSITET
Filosofiska institutionen
Teoretisk filosofi
C-uppsats

A priorisk kunskap
- en analys av definitioner

VT 07
Henrik Andersson 840130
Handledare: Lennart Karlsson

Inledning.....	3
Negativ karakterisering	4
Positiv karakterisering.....	4
A priori förklarat som analyticitet.....	5
A priori förklarat som nödvändighet.....	5
Negativ karakterisering av a priori.....	6
Erfarenhet.....	6
Sinneserfarenhet.....	7
Introspektion.....	8
En ny tolkning av erfarenhet.....	10
Uppräkning.....	11
Oberoende av.....	12
Att rättfärdiga en sats oberoende av erfarenhet.....	13
Oberoende av empiriska motbevis.....	14
Positiv karakterisering av a priori.....	17
Ren tanke.....	17
Rationellt seende.....	18
Kritik.....	19
Platonska entiteter.....	19
Rationell rationalitet.....	20
Mystik.....	21
Platonska entiteter och rationell rationalitet.....	21
Erfarenhet och positiv karakterisering.....	22
Implicerad nödvändighet.....	23
A priori och analyticitet.....	25
Motivationen och karakteriseringen.....	25
Kritik.....	26
Syntetisk a priori.....	26
Definition av analyticitet.....	27
Sammanfallningsteser.....	29
A priori och nödvändighet.....	30
Vad är nödvändighet.....	30
Kritik.....	30
Kripke och förhållandet mellan nödvändighet och a priori.....	31
A priori ur nödvändighet.....	31
Intuitioner och regress.....	32
Slutsatser.....	33
Ett förslag till definition.....	34
En lösning av problemet med erfarenhet.....	34
Lösning av problemet med oberoende.....	35
En annan utväg.....	36
Källor.....	38

Inledning

I den här uppsatsen tänker jag reda ut det epistemologiska begreppet a priori. Att det är ett epistemologiskt begrepp innebär att det handlar om kunskap. Den här kunskapen kan uttryckas i satser. Sådana satser är satser som vi har a priorisk kunskap om. Exempel på vad man brukar kalla a prioriska satser är: ”inget kan vara helt täckt av rött samtidigt som det är helt täckt av grönt” och ”om A kommer före B och B kommer före C så kommer A före C” eller mer metafysiska utsagor som ”ett fysiskt objekt kan inte vara på två ställen vid samma tidpunkt” och ”alla effekter måste ha en orsak”, men som främsta exempel brukar man tala om logiska eller matematiska utsagor.¹ Vissa menar till och med att man kan beskriva klassen av a prioriska kunskaper som klassen bestående av sanningar om logik och matematik.²

Vad jag vill göra är att finna en gemensam nämnare hos de här satserna, den gemensamma nämnaren som ger upphov till deras specifika natur. Den här gemensamma nämnaren hoppas jag ska bli tydlig när jag finner en definition av a priorisk kunskap. Det är alltså viktigt att min definition också visar något essentiellt hos den a prioriska kunskapen. Med en stipulativ definition, det vill säga en definition som är godtyckligt skapad, så är det fullt möjligt att jag utesluter kunskap som innehåller naturen hos a priorisk kunskap. Men med en essentiell definition hoppas jag kunna undvika ett sådant uteslutande. Den kunskap som inte är a priorisk, det vill säga som inte pekas ut av definitionen kommer jag att kalla a posteriorisk (eller empirisk) kunskap. I och med definitionen kommer jag alltså att skilja a priorisk kunskap ifrån a posteriorisk kunskap. Det innebär att all kunskap kan delas in i två huvudgrupper: a priorisk och a posteriorisk.

Tanken om a priorisk kunskap är något som funnits länge i filosofiska diskussioner och har förespråkats av rationalister. Den a prioriska kunskapen är intressant eftersom den erhålls på ett annat vis än den a posterioriska kunskapen. Den a prioriska kunskapen har inte sin grund i empiri lika starkt som den a posterioriska. Det är självklart lockande med en tanke om en kunskap som kan stå utanför vårt vanliga sätt att erhålla kunskap, det vill säga genom perception. Med sådan kunskap kan man bygga upp en kunskapssfär som är oberoende av

¹ Laurence Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998, s. 2

² Philip Kitcher, *The Nature of Mathematical Knowledge*, Oxford University Press, Oxford, 1983, s. 21 men som Kitcher säger så avser de med dessa påståenden mer än att bara beskriva a priori. Kitcher menar att de med det påståendet också försöker ge matematik och logik en mer befäst epistemologisk status.

våra, i vissa fall missvisande, perceptioner. En sådan kunskap vore viktig för till exempel moralfilosofer och matematiker.

Det finns flertalet beskrivningar av vad a priorisk kunskap är. Jag kommer att redogöra för de största teorierna (som jag har kännedom om) som beskriver a priorisk kunskap. Jag har valt att dela upp teorierna i fyra grupper vars namn syftar på kunskapens källa för rättfärdigande.³ De fyra grupperna är:

Negativ karakterisering

Även om tanken på a priorisk kunskap har en lång historisk bakgrund, så tog debatten kring a priori fart först i och med Immanuel Kants bok *Kritik av det rena förnuftet*. I *Kritik av det rena förnuftet* säger Kant att a priorisk kunskap kan beskrivas som kunskap oberoende av erfarenhet.⁴ Den karakteriseringen är en negativ karakterisering eftersom den säger vad källan till kunskapen inte är. Att a priorisk kunskap är oberoende av erfarenhet är en karakterisering som används flitigt, men den leder till problem, främst med att erfarenhet är ett stort och osäkert begrepp och dessutom är det oklart hur man ska tolka att kunskapen är oberoende av erfarenhet. Den negativa karakteriseringen och dess två problem kommer jag att behandla detaljerat.

Positiv karakterisering

Jag kommer också att beskriva den positiva karakteriseringen som oftast nämns som ”S tro att p är rättfärdigad a priori om och endast om S tro att p är rättfärdigad av Φ ”.⁵ Φ måste alltså vara något positivt som säger vad källan till kunskapen är. Vilken källan skulle vara finns det många förslag på men en populär tanke är att den skulle bestå av en rationell insikt. Den tanken påminner om Descartes syn på kunskap. Det främsta problemet med den positiva karakteriseringen är att den kan anklagas för att vara mystisk. Min uppgift blir alltså att försöka reda ut vilken positiv karakterisering som är bäst formulerad eller som slipper undan mest kritik och om den karakteriseringen kan användas som definition av a priorisk kunskap.

³ Den här uppdelningen återfinns också hos Albert Casullo, ”A Priori Knowledge”, ss. 95-108 i Paul K. Moser (utg.), *The Oxford Handbook of Epistemology*, Oxford University Press, Oxford, 2002. s. 103 samt Albert Casullo, ”a priori/a posteriori“, ss. 1-3 i Jonathan Dancy och Ernest Sosa (utg.), *A companion to epistemology*, Blackwell, Oxford 1992, s. 1

⁴ Immanuel Kant, *Kritik av det rena förnuftet* (*Kritik der reinen Vernunft*, 1781), övers Jeannette Emt, Thales, Stockholm, 2004, s. 91

⁵ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 104

A priori förklarad som analyticitet samt a priori förklarad som nödvändighet faller egentligen under en positiv karakterisering men jag har valt att ge dem var sin egen rubrik för att göra framställningen mer överskådlig.

A priori förklarad som analyticitet

Jag ska alltså även redogöra för a priori förklarad som analyticitet. Den teorin innebär att en sats är a priorisk om och endast om den är analytisk.⁶ Detta verkar stämma väl överens med många satser, men problemet blir att förklara det epistemologiska (a priori) med det semantiska (analyticitet). Dessutom verkar gränsen mellan analytiska satser och syntetiska satser vara otydlig. Det ska jag belysa med hjälp av W. V. O. Quines argument.

A priori förklarad som nödvändighet

Som sista teori ska jag förklara a priori i termer av nödvändighet. Det finns många varianter av a priori förklarad i termer av nödvändighet. Jag kommer inte nämna någon specifik teori utan istället nämna allmänna problem som alla definitioner kommer att lida av. Att använda sig av nödvändighet i definitionen av a priori har mycket gemensamt med a priori förklarad som analyticitet och kritiken har därför samma form. Främst visar kritiken att nödvändighet är skiljt från a priori, skiljt i den grad att man inte kan använda sig av nödvändighet när man ska definiera a priorisk kunskap.

Eftersom det används en stor mängd av olika definitioner för a priorisk kunskap anser jag det vara viktigt att sluta sig till en. På det sättet har vi ett kriterium för de a prioriska kunskapsatserna att leva upp till om de ska få kallas a prioriska. Jag ska alltså uppmärksamma fördelarna och nackdelarna med samtliga teorier och därefter ta ställning för vilken teori som bör föredras. När jag väl har tagit ställning för vilken teori som är bäst att använda sig av, så ska jag utifrån den teorin redogöra för huruvida a priorisk kunskap är möjlig. Det kan ifrågasättas eftersom vissa delar utav de mest säkra a prioriska kunskaperna som euklidisk geometri och vissa delar av mängdläran inte verkar vara så säkra som man tidigare trott. Jag tror mig kunna säga något om den a prioriska kunskapens varande utifrån dess definition eftersom definitionen också kommer avslöja den a prioriska kunskapens essens.

⁶ Något liknande återfinns hos Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 100

Negativ karakterisering av a priori

Den allmännaste beskrivningen av a priorisk kunskap är den negativa karakteriseringen. Den är ofta enkel i sin utformning, den enklaste formen kan återfinnas i vissa uppslagsverk och lyder då: ”S kunskap att p är oberoende av erfarenhet [a priorisk] endast om S tro att p är rättfärdigad oberoende av erfarenhet.”⁷ Detta stämmer väl överens med Kants karakterisering av a priori i *Kritik av det rena förnuftet*.⁸ Man försöker alltså utreda vad som är källan till rättfärdigandet av den a prioriska kunskapen. Den här karakteriseringen är dock inte så enkel som den verkar, för den ger upphov till flera stora frågor.

Erfarenhet

Den första frågan är vad som ska menas som erfarenhet eller mer precist vad som inbegrips i erfarenhet. Erfarenhet i dess största omfattning är för stort menar vissa.⁹ Erfarenhet täcker alltså in ett stort område där mycket kan räknas till erfarenhet, rent av för mycket, vilket leder till att väldigt lite, om något, blir a priorisk kunskap. En del menar att rättfärdigandet av a priorisk kunskap sker genom intuition och man menar också att intuition är en typ av erfarenhet.¹⁰ Om så är fallet så är inte a priorisk kunskap oberoende av erfarenhet. Erfarenhet kan ju också syfta på det medvetna reflekterandet vi gör. Om så är fallet skulle att reflektera över och följa ett matematiskt bevis vara ett exempel på en erfarenhet och därför inte en a priorisk kunskap, men det är just matematiska och logiska utsagor som anses vara de självklaraste a prioriska kunskaperna.¹¹

Självklart kan man mena att problemen uppstår för att de satser vi tror vara a prioriska inte täcks in av a priori-begreppet, med andra ord innebär det att den sanna a prioriska kunskapen inte är så stor som vi tror. Kanske borde man nöja sig med en karakterisering som utesluter all typ av erfarenhet men det skulle i sin tur leda till en trivial a priorisk kunskap (om någon), vilket de flesta av oss inte är nöjda med och därför fortsätter jag att utreda om det kan finnas en bättre beskrivning som stämmer mer överens med det vi tror om a priorisk kunskap.¹²

⁷ S's knowledge that p is independent of experience just in case S's belief that p is *justified* independently of experience.” Återfinns i Casullo, *A companion to epistemology*, s. 1

⁸ Kant, s. 91

⁹ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 7

¹⁰ Casullo, *A companion to epistemology*, s. 1

¹¹ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 7

¹² Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 7

Sinneserfarenhet

Vi kan då begränsa omfånget hos erfarenhet genom att begränsa den till endast sinneserfarenhet.¹³ Sinneserfarenhet inbegriper färre källor till kunskap och därför kommer det a prioriska begreppet (som ju är oberoende av sinneserfarenhet) inbegripa mer kunskap. Sinneserfarenhet utesluter den typ av intuition som vi talade tidigare om, samt det medvetna reflekterandet och då får vi en a priorisk kunskap som inbegriper den kunskap vi förut, ofrivilligt, uteslöt. Hittills verkar det alltså vara bättre att använda sig av sinneserfarenhet när man ska göra en negativ karakterisering av a priorisk kunskap, men även sinneserfarenhet leder till problem.¹⁴

Ett problem är hur man ska hantera minnen av sinneserfarenhet. Sinneserfarenhet kan inte vara en källa till a priorisk kunskap och därför är inte satsen ”jag vet att huset är rött” en a priorisk kunskap eftersom den är något vi oftast sluter oss till via vår syn. Men sinneserfarenhet utesluter inte minnen av sinneserfarenhet och därför kan satsen ”jag vet att huset var rött” vara en a priorisk kunskap utifrån vår karakterisering eftersom dess källa är minnet av synintrycket och inte synintrycket i sig självt. Men den satsen skiljer sig tydligt från de satser jag nämner i inledningen och verkar heller inte vara vad vi vanligen syftar till när vi talar om a priorisk kunskap. Den här typen av kunskap verkar ha mer gemensamt med kunskap byggd på sinneserfarenhet än med den a prioriska kunskapen.

Ytterligare ett problem är kunskapen om var våra armar och ben befinner sig, alltså kunskap som: ”jag vet att mina armar är uppsträckta i luften”. Vi verkar kunna veta var våra armar och ben befinner sig utan att använda oss av syn, lukt, hörsel, känsel eller smak och därför är alltså den kunskapen oberoende av sinneserfarenhet men vi drar oss ändå för att säga att mitt exempel är ett exempel på a priorisk kunskap.

Det tredje problemet är kunskap som har sin källa i introspektion, det vill säga kunskap liknande: ”jag vet att jag tänker på gula löv”. Den här kunskapen är oberoende av sinneserfarenhet men är också långt ifrån vad vi vanligen skulle kalla a priorisk kunskap.

Vi vill alltså utesluta kunskap om minnen av sinneserfarenhet, kunskap om var armar och ben befinner sig, och kunskap via introspektion ur vårt a prioriska kunskapsbegrepp. Jag tror att vi

¹³ Casullo, *A companion to epistemology*, s. 1 samt Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 7

¹⁴ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s.7 samt Casullo, *A companion to epistemology*, s. 1

kan undvika minnen av sinneserfarenhet som källa för a priorisk kunskap genom att säga att kunskapen då är beroende av sinneserfarenhet på ett indirekt vis. Troligtvis kan man förklara kunskapen om armar och bens förhållande gentemot varandra som någon blandning av känsel och minne av sinneserfarenhet. Kanske minns vi hur det kändes i armvecket när vi sträckte ut armen och därför vet vi att armen är utsträckt. Det är nog inte heller helt fel att säga att känseln vi har i våra muskler (det vill säga den som säger oss om muskeln är spänd eller sträckt) är en del av vår sinneserfarenhet. Då återstår endast introspektion som ett problem och lösningen på det problemet är inte lika lätt.

Introspektion

Kunskap med introspektion som grund ger upphov till enorma mängder kunskaper (om inte oändliga) i och med att det räcker att vi tänker vilken tanke som helst för att därur skapa en kunskap. Och dessa kunskaper kan handla om vad som helst bara de börjar med ”jag vet att jag tänker...” Kunskap med introspektion som grund skiljer sig alltså ifrån vad vi vanligen syftar på när vi talar om a priorisk kunskap. Den här introspektionen av intellektet är individuell och tidsbunden eftersom den kan skapas och upphöra från ett ögonblick till ett annat och är bara sann för personen som tänker tanken. Men introspektion består av mer än den här intellektuella introspektionen. Man kan dela in introspektion i: introspektion av känslor och introspektion av intellekt. Introspektionen av känslor skulle vara sådan som: ”jag vet att jag har ont i benet”, ”jag vet att jag är ledsen” eller ”jag vet att jag är hungrig”. Även den här kunskapen är väldigt olik vår intuitiva syn på a priorisk kunskap, på det vis att även den är individuell och tidsbunden men den är också mer osäker än introspektionen av intellektet. Man kan missta sig på sina känslor så som ”jag vet att jag är arg” kanske är falsk medan ”jag vet att jag är rädd” är sann, men att missta sig på sitt intellekt är inte lika troligt, ”jag vet att jag tänker på träd” misstas sällan för ”jag vet att jag tänker på ost”.

Vi har nu alltså, något ofrivilligt, kunskap om introspektion av känslor och intellekt som en del av vår a prioriska kunskap eftersom de inte är ”oberoende av sinneserfarenhet”. Kanske kan vi enkelt utesluta känslomässig introspektion ur vår a prioriska kunskapsbeskrivning. Hillary Kornblith nämner introspektion så här i *Routledge Encyclopedia of Philosophy*:

“[O]n seeing someone smile, we infer that they are happy; on seeing someone scowl, we infer that they are upset. But this is not, at least typically, the way in which we come to know our

own mental states. We do not need to examine our own behaviour in order to know how we feel, what we believe, what we want and so on.”¹⁵

Att så verkligen är fallet är för mig inte helt säkert. När man blir nervös slår hjärtat snabbare, munnen blir torr och rösten blir ostadig. Detta är något vi kan märka med våra sinnen och därav inse att vi är nervösa, vi når alltså den kunskapen via sinneserfarenhet. Den åsikten har uttryckts förr men om den verkligen går att tillämpa för all introspektion av känslor är osäker.¹⁶ Men jag tror dock att vi genom detta synsätt kan minska mängden av kunskap som har fått sitt upphov genom introspektion av känslor.

Man brukar säga att introspektion inte består av rationellt tänkande och därför vill man utesluta det som källa till a priori kunskap.¹⁷ Men negativa karakteriseringen av a priori talar inte om något behov för rationellt tänkande, därför måste man alltså finna skäl till uteslutande någon annanstans. Introspektion handlar också om observerande i någon grad, vilket verkar vara starkt sammankopplat med erfarenhet, men vår koppling måste vara till sinneserfarenhet, vilket blir mer problematiskt. Vi inser nu att det är svårt att fullständigt utesluta introspektionen som källa för a priori kunskap.¹⁸ Vi kan då välja att tillåta sådan kunskap som a priori, men den kunskapen verkar skilja sig avsevärt från de exempel jag gett tidigare av a priori kunskap och då får vi en heterogen grupp av kunskaper som dessutom är väldigt stor (om inte oändlig eftersom då även ”jag vet att jag tänker på svarta löv”, ”jag vet att jag tänker på rosa löv” och så vidare måste vara a prioriska kunskaper). Jag ville med min karakterisering försöka nå naturen hos de satser jag nämner i inledningen, om gruppen av kunskaper är för heterogen så kommer den inte innehålla endast en sådan natur. Vi har alltså en kategori kunskaper och kategorin i sig blir ointressant eftersom den rymmer allt för olika kunskaper. Det verkar som att vi inte kan tillåta introspektion som en källa för den a prioriska kunskapen och då kan vi inte använda oss av ”sinneserfarenhet” i vår negativa karakterisering av a priori kunskap.

¹⁵ Hillary Kornblith ”Introspection, Epistemology of”, i Edward Craig (utg.), *Routledge Encyclopedia of Philosophy, Volume 4*, Routledge, London, 1998, s. 837

¹⁶ Se James-Lange teorin t.ex. i: Poul Lübcke (utg.), *Filosoflexikonet (Politikens filosoflexikon, 1983)*, övers Jan Hartman, Bokförlaget Forum AB, Stockholm, 1988. s. 275

¹⁷ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 9

¹⁸ Till viss del kan introspektionen uteslutas om känslointrospektionen egentligen sker som jag tidigare föreslog genom rent observerande av sin kropp. Det innebär att problemet inte är lika stort som det verkade vid första ögonkastet.

En ny tolkning av erfarenhet

En inskränkning av erfarenhetsbegreppet leder alltså även det till problem eftersom det blir för snävt. Då kan man välja att tolka om innebörden hos erfarenhet så att den passar oss bättre. Dessa nya tolkningar brukar ha samma karaktär¹⁹ och vara utformad som följande: erfarenhet ger oss endast information om vår värld och inte om möjliga världar,²⁰ eller som Laurence Bonjour väljer att formulera hur erfarenhet ska förstås sin bok *In Defence of Pure Reason*:

”[E]xperience should be understood to include any sort of process that is perceptual in the broad sense of (a) being a causally conditioned response to particular contingent features of the world and (b) yielding doxastic states that have as their content putative information concerning such particular, contingent features of the actual world as contrasted with other possible worlds.”²¹

Problemet med den lösningen är att den i Bonjours tappning är något oklar: hur tillämpar man den i avgörandet av vad som är en erfarenhet? Kritiker har också frågat sig hur det kausala förhållandet ser ut.²² Men det största problemet uppstår i och med att man binder samman det kontingenta med sinneserfarenhet och därmed nödvändighet med a priori.²³ Jag tolkar Bonjour som att erfarenhet är kausalt kopplat till det kontingenta i vår värld och har alltså ingen koppling till vad som gäller för alla möjliga världar. A priorisk kunskap är då kunskap som är oberoende av erfarenhet, där erfarenhet ska förstås som något som inte gäller för alla möjliga världar. Eller enklare uttryckt: a priorisk kunskap är kunskap som är oberoende av erfarenhet, där erfarenhet ska förstås som något som är kontingent. A priorisk kunskap är alltså kunskap som är oberoende av erfarenhet, där erfarenhet ska förstås som något som inte är nödvändigt. Alltså är a priorisk kunskap en kunskap som är oberoende av det som inte är nödvändigt. Om man tar bort negationerna inser man att det betyder att a priorisk kunskap är kunskap som är beroende av det nödvändiga. Det här är alltså detsamma som en positiv karakterisering formulerad med hänseende på nödvändighet. Den positiva karakteriseringen med hänseende på nödvändighet kommer jag att granska i ett senare kapitel och nöjer mig

¹⁹ Casullo, *A Companion to Epistemology*, s. 1

²⁰ Casullo, *A Companion to Epistemology*, s. 1

²¹ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 8

²² Jason S. Baehr, “A Priori and A Posteriori”, <http://www.iep.utm.edu/a/apriori.htm> odaterad, nedladdad september 2006.

²³ Casullo, *A Companion to Epistemology*, s. 1

därför nu med att säga att en ny tolkning av erfarenhet endast leder till en positiv karakterisering.

Uppräkning

Vi har alltså fortfarande problem med hur vi ska använda oss av erfarenhetsbegreppet. Ett sätt att lösa problemet med erfarenhetens omfång skulle vara att räkna upp vad vi anser tillhöra erfarenhet och på det viset stipulera innebörden av erfarenhet.²⁴ Men vad anser vi tillhöra erfarenhet? Självklart ska erfarenhet via våra sinnen och via vårt minne vara med på vår lista och troligtvis också introspektion. Nästa fråga blir då: hur vet vi att vi har med allt på vår lista? Här brukar parapsykologi och då främst klärvoajans nämnas som problem.²⁵ Ska klärvoajans vara med på listan? Tänkt om det i framtiden visar sig att klärvoajans är grund till rättfärdigad tro.

Om det nu, mot all vår förmodan, skulle finnas klärvoajans så skulle jag uppleva det naturligt att kalla det för ett sinne (i dagligt tal använder man ju beteckningen sjätte sinnet för att tala om något liknande klärvoajans), och därmed utesluts vår kunskap med grund i klärvoajans ur den a prioriska kunskapen. På det viset är klärvoajans i sig inte ett problem. Om det i framtiden skulle dyka upp bevis för klärvoajans skulle man alltså välja att lägga till det på listan. Men det innebär ju att om vi nu tror att vi har en viss a priorisk kunskap så kan framtiden visa att det inte är en a priorisk kunskap. Ett nytt problem har uppstått men nu är det inte klärvoajansen i sig som är problemet, problemet har istället fått en mer principiell karaktär. Vi vill att vår lista ska vara total och fullständig, för om vi tillåter möjligheten att kunna revidera den i framtiden så gör vi vår nuvarande a prioriska kunskap osäker. Om vi i framtiden kan ifrågasätta vår nuvarande a prioriska kunskap så borde vi väl även kunna ifrågasätta den nu. Den här typen av argumenterande har dock ett problem. Visst kan framtiden alltid föra med sig nya upptäckter som ger upphov till förändringar i vår syn på världen, men att ta upp klärvoajans som ett problem är fel. Vad jag har förstått finns det inte finns några starkare belägg för att klärvoajans skulle existera. Att ta upp klärvoajans i diskussionen kan ses som ett sätt att stipulera kunskap som leder till problem. Idag existerar det inte i vetenskapen några starka belägg för klärvoajans och vår diskussion om kunskap bör utgå från oss själva i denna stund. Varför måste filosofen skydda sin teori mot saker som inte finns, en fysiker behöver inte försvara sin teori mot framfantiserade partiklar som bryter mot

²⁴ Casullo, *A Companion to Epistemology*, s. 1

²⁵ Casullo, *A Companion to Epistemology*, s. 1 samt Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, ss. 7f

alla fysikens lagar. Vi bör alltså inte bli besvärade av sådana exempel (förrän om de, mot all förmodan, skulle bli verkliga).

Om vi väljer att använda oss av den här lösningen blir inte karakteriseringen av a priori så stilfull, vilket kanske kan upplevas som en stor nackdel hos vissa filosofer. Karakteriseringen lyder då: S kunskap att p är a priorisk endast om S tror att p är rättfärdigad oberoende av erfarenhet, där man med erfarenhet menar endast något av följande, separat eller i någon typ av sammansättning: sinneserfarenhet, minnen av sinneserfarenhet, introspektion samt kunskap om våra armars och bens förhållanden gentemot varandra. Den negativa karakteriseringen är i sig själv inte vidare informativ och med uppräkningslösningen blir den ännu mer vag. Dessutom är en definition som visar den a prioriska kunskapens essens önskvärd, men den här definitionen visar inte den a prioriska kunskapens essens.

Oberoende av

Om vi återgår till den negativa formuleringen av a priorisk kunskap: ”S kunskap att p är oberoende av erfarenhet endast om S tror att p är rättfärdigad oberoende av erfarenhet”²⁶ ser vi snart ytterligare ett problematiskt ordval, nämligen ”oberoende”. På vilket sätt ska oberoende av erfarenhet tolkas? Man kan välja att tolka det på det starka vis som kanske faller sig naturligt, det vill säga att det inte får finnas någon erfarenhet alls. Det är vad Kant menar med ren a priorisk kunskap.²⁷ Som man ser så leder det till problem med vissa antagna a prioriska kunskaper, för även om kunskapen i sig nås utan erfarenhet kan det krävas en viss empirisk grund för att förstå utsagor. Som exempel på en sådan utsaga kan följande nämnas: ”inget kan vara helt täckt av rött samtidigt som det är helt täckt av grönt”. Det ter sig som att en sådan utsaga är i behov av förståelse av färger. Det innebär att en erfarenhet av färger till och med är ett nödvändigt villkor för att få kalla den satsen a priorisk.

Vilka utsagor som inte skulle vara i någon mån beroende av erfarenhet är svårt att utskilja, kanske finns det ingen sådan a priorisk kunskap. Kant menar visserligen att det finns sådan a priorisk kunskap: som ett exempel använder han ”all förändring måste ha en orsak” vilket inte har uppstått ur induktion enligt Kant.²⁸ Det här kanske främst ska läsas som en kritik mot Humes tanke om orsak. För att försvara den åsikten menar Kant att tanken om orsak

²⁶ Casullo, *A companion to epistemology*, s. 1

²⁷ Kant, ss. 92f

²⁸ Kant, ss. 92f

innehåller en uppenbart nödvändig koppling till förändring och även är uppenbart generaliserbar, samt att orsak skulle bli fullständigt oigenkännlig om man som Hume menar att det egentligen bara är induktion.²⁹

Att rättfärdiga en sats oberoende av erfarenhet

Kant gör alltså distinktioner gällande a priori kunskap. Distinktionen sker mellan ren a priori och vanlig a priori. Det vanliga a priori begreppet verkar stämma bättre överens med vår dagliga syn på a priori och därför tilltalas man av tanken på en annan tolkning av oberoende som då skulle möjliggöra vanlig a priorisk kunskap. Den tolkningen skulle kunna formuleras som att man inte behöver erfarenhet för att rättfärdiga en sats när man väl har förstått den.³⁰ Det här stämmer bra in med argumentet att vissa satser vi vet empiriskt också kan rättfärdigas a priori. Bara för att vi just nu har rättfärdigat en sats empiriskt är det ändå möjligt att vi skulle kunna ha rättfärdigat den a prioriskt. Kitcher menar att man kan tänka sig ett fall där S vet p och det är möjligt för S att veta p a prioriskt. Utifrån det så kan man inte sluta sig till att S vet p a prioriskt och det borde vara ett tecken på att S även skulle kunna vet p a posterioriskt.³¹ Kripke gör det hela mer tydligt, han menar att vi kan använda oss av en miniräknare för att nå kunskapen att 347 är ett primtal.³² Då har vi empiriskt rättfärdigat satsen: ”347 är ett primtal” (vi vet empiriskt sedan tidigare att vi kan lita på vår miniräknare) men vi skulle också kunna rättfärdiga satsen genom att räkna ut den, det rättfärdigandet skulle vara a prioriskt.

Den nya tolkningen: man behöver inte erfarenhet för att rättfärdiga en sats när man väl har förstått den, verkar alltså väldigt bra så här långt. Men även den tolkningen leder till problem eftersom man kan tänka sig satser där förståelsen av satsen också rättfärdigar satsen. Bonjour ger exempel på just sådana satser: ”jag existerar som en tänkande sak”, samt ”jag har någon gång erfarit en röd visuell upplevelse”.³³ Det blir problematiskt att veta om dessa satser ska tolkas som a prioriska eller a posterioriska. Så länge man förstår dem så är de a prioriska, men för att förstå dem måste man använda sig av erfarenhet. När man via erfarenhet förstår dem

²⁹ Arthur Pap, *Semantics and Necessary Truth. An inquiry into the Foundations of Analytic Philosophy*, Yale University Press, New Haven, 1958, s. 24

³⁰ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 10

³¹ Kitcher, s. 22 samt Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 140

³² Saul Kripke, *Naming and Necessity*, Blackwell Publishers, Oxford, 1993, s. 35

³³ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 10

har man i samma stund rättfärdigat dem. Man kan alltså inte skilja rättfärdigandet från förståelsen. De två är i det här fallet ett.³⁴

Oberoende av empiriska motbevis

Ytterligare ett problem med oberoende är huruvida det ska tolkas som att en a priori utsaga är oberoende av erfarenhet i den grad att erfarenhet aldrig kan motbevisa den a priori utsagan.

Hilary Putnam tyckte att man skulle tolka oberoende som: ”S tro att p kan inte förkastas av något som helst bevis”.³⁵ Men som Casullo visar leder den här tolkningen till problem eftersom den för med sig att: om S tro att p är motbevisbart genom endast icke-erfarenhetsbaserat bevis så är den inte rättfärdigad a priori.³⁶ Om tron på p bygger enbart på icke-erfarenhetsbaserat bevis och om den motbevisas med enbart icke-erfarenhetsbaserat bevis så har den ingen koppling till erfarenhet, vilket borde innebära att satsen är a priori, men så är alltså inte fallet, enligt Putnams tolkning, och då är inte Putnams tolkning en bra tolkning.

Albert Casullo argumenterar mycket kring frågan om oberoende och menar att man i den negativa karakteriseringen kan utläsa två olika tolkningar om hur oberoende ska förstås: ”S tro att p är icke-erfarenhetsmässigt rättfärdigad” eller föregående mening tillsammans med ”S tro att p kan inte förkastas av erfarenhet”.³⁷ Med andra ord: ska tron vara rättfärdigad oberoende av erfarenhet eller ska tron vara rättfärdigad oberoende av erfarenhet *samt* vara oberoende av (i betydelsen immun mot) erfarenhetsbaserad kritik?

Kitcher strider för den sista tolkningen: ”S tro att p kan inte förkastas av erfarenhet”.³⁸ Kitcher menar nämligen att tagen för sig tillåter ”S tro att p är icke-erfarenhetsmässigt rättfärdigad” den andra satsens motsats, nämligen att en a prioriskt rättfärdigad sats är beroende av (i betydelsen öppen för) erfarenhetsbaserad kritik.³⁹ Det innebär att en a priori rättfärdigad sats kan motbevisas empiriskt. I förlängningen innebär det att en a prioriskt

³⁴ Jag är dock inte helt övertygad om styrkan i Bonjours argument, eftersom det är ett svårförstått argument. Jag väljer dock att ta med argumentet eftersom en person som besitter lika stor filosofisk träning som Bonjour, kanske kan tydligt förstå argumentet och bli övertygad av dess styrka.

³⁵ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 105

³⁶ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 105

³⁷ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, ss. 104f

³⁸ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 105

³⁹ Kitcher, ss. 88f

rättfärdigad sats som inte motbevisas är beroende av frånvaron av empiriska (eller erfarenhetsbaserade) motbevis. Om det finns bevis som vi har erhållit via erfarenhet och som gör att vi inte kan rättfärdiga tron på en a priorisk sats så måste ju även rättfärdigade satser vara beroende av frånvaron av erfarenhetsbaserat bevis. Att vårt rättfärdigande också skulle vara beroende av frånvaron av erfarenhetsbaserat bevis verkar problematiskt och ger a priorisk kunskap en helt annan karaktär. Därför menar Kitcher bör vi använda oss av den längre tolkningen. Dessutom bör man påminna sig om att beroende av frånvaron av erfarenhetsbaserat bevis går emot vår negativa karakterisering, nämligen att den a prioriska kunskapen (och då också dess rättfärdigande) ska vara oberoende av erfarenhet.

Casullo håller dock inte med Kitcher och vill visa att vi inte ska tolka det som att kunskapen är oberoende av erfarenhetsbaserade motbevis.⁴⁰ Casullo väljer att formulera om vår negativa karakterisering utifrån sin tolkning om att a priorisk kunskap inte kan motbevisas av erfarenhet så att den passar med Kitchers syn på a priori och får då: "S tro att p är rättfärdigad a priori om och endast om S tro att p är ickeerfarenhetsmässigt rättfärdigad och inte kan förkastas av erfarenhet".⁴¹

Vi bör tillåta att man kan veta p empiriskt och att man kan veta p a prioriskt. Detta kom vi fram till tidigare med hjälp av argument framförda av Kitcher och Kripke. Casullo fortsätter dock och menar att vi inte ska kräva större kraft hos rättfärdigandet av en a priorisk kunskap än vad vi kräver av kunskap i allmänhet. Det här formulerar han i en tes som han kallar *Equality of Strength Thesis*: "The degree of justification minimally sufficient for a priori knowledge equals the degree of justification minimally sufficient for knowledge in general". Nu väljer vi att anta följande sats:

1. "S vet empiriskt en matematisk sats p och S kan veta a prioriskt att p."

Därför följer:

2. "S tro att p är rättfärdigad empiriskt."

Rättfärdigandet i det här fallet kan vara av minsta möjliga styrka för att ändå ge upphov till kunskap, det vill säga väldigt svagt. Vi kan då sluta oss till:

3. "S empiriska rättfärdigande (på det svaga viset) för tron att p är motbevisbart av en empirisk rättfärdigad tro att icke p."

⁴⁰ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, ss. 106f

⁴¹ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, ss. 105f

Rättfärdigande av icke p måste alltså vara starkare. Det här är något alla kan hålla med om och då kan vi införa en princip som lyder:

”S rättfärdigade tro att icke p kan vinna över S rättfärdigade tro att p om och endast om S tro att icke p är rättfärdigad till en högre grad.”

Vilken graden är är ointressant så länge som den graden som krävs för att vinna är den som man har. Sats nummer tre tillsammans med principen ger då upphov till:

4. ”Om S har en tro att icke p så är den åtminstone rättfärdigad (till den högre graden) empiriskt”

Vår nya karakterisering av a priori tillsammans med den högra delen av sats nummer ett ger upphov till:

5. ”Det är inte fallet att S ickeerfarenhetsbaserade rättfärdigande (i den svaga bemärkelsen) av tron p är motbevisbar av S empiriska rättfärdigade tro att icke p”

Sats nummer fem tillsammans med vår nya princip ger oss:

6. ”Det är inte fallet att S tro att icke p är åtminstone rättfärdigad (till den högre graden) empiriskt.”

Det här faller sig naturligt eftersom det empiriska inte kan motbevisa det a prioriska (utifrån vår valda tolkning av oberoende av) och om den inte kan det så är inte icke p rättfärdigad till en högre grad (eftersom en högre grad innebär att den vinner över den svagare graden) empiriskt.

Som man ser så säger sats nummer fyra och sats nummer sex mot varandra och det verkar som att det är vår nya karakterisering av a priori som gett upphov till motsägelsen och därför bör vi inte tillåta den. Kitchers tankegång var alltså felaktig och det verkar som att vi ska tolka den negativa formuleringen som: ”S tro att p är ickeerfarenhemässigt rättfärdigad” och då alltså inte mena ”S tro att p kan inte förkastas av erfarenhet”. De flesta har nog lättare för att acceptera Casullos slutsats än Kitchers. Kitchers argument leder till att man rättfärdigar ett ständigt förkastande av empirin, oavsett hur starkt det empiriska beviset är. En sådan åsikt upplevs som mer besvärlig än vad de negativa konsekvenserna av Casullos slutsats är. Problemet med Casullos slutsats är att vårt a prioriska rättfärdigande blir beroende av frånvaron av erfarenhetsbaserat bevis och det verkar strida mot den negativa karakteriseringen. Men det är lättare att låta oberoende av erfarenhet inbegripa beroende av frånvaron av erfarenhet än att tänka sig en värld där vi kan förneka allt empiriskt bevis med hänvisningar till vår a prioriska kunskap.

Positiv karakterisering av a priori

Det finns alltså vissa problem för den negativa karakteriseringen rörande ”oberoende” och ”erfarenhet”. Utöver dessa specifika problem så finns det också ett allmänt problem. Kritiker menar att den negativa karakteriseringen är icke-informativ.⁴² De menar att den a posterioriska kunskapen är sådan kunskap som har sin grund i erfarenhetsbaserat bevis medan den a prioriska är oberoende av erfarenhetsbaserat bevis: det sista säger mycket mindre än det första. Panayot Butchvarov menar att icke-erfarenhetsbaserat bevis är lika mycket ett bevis som icke-röd är en färg.⁴³ Den negativa karakteriseringen uttalar sig kanske främst om vad som inte är a priorisk kunskap och inte om vad som är a priorisk kunskap.

En positiv karakterisering lockar eftersom den är mer direkt och uttalar sig om vad som är a priorisk kunskap. Vissa menar att det kanske också är lättare att säga vad den a prioriska kunskapen är beroende av framför vad den är oberoende av.⁴⁴ Vad som skiljer den positiva karakteriseringen från den negativa är alltså att källan till den a prioriska kunskapen uttrycks som något positivt. Om Φ är ett tecken för den positiva källan, kan den positiva karakteriseringen av a priori uttryckas som ”S tro att p är rättfärdigad a priori om och endast om S tro att p är rättfärdigad av Φ ”⁴⁵

Det finns många olika förklaringar till vad den positiva källan skulle kunna vara, vissa använder sig av analyticitet och andra använder sig av nödvändighet när de ska redogöra för den positiva källan. Dessa två kommer att få var sitt kapitel där jag redogör dem. Nu väljer jag att ta upp andra aspekter av den positiva karakteriseringen.

Ren tanke

Rättfärdigandet av den a prioriska kunskapen verkar vara oberoende av våra sinnen och då borde rättfärdigandet bero av något icke-perceptuellt. Vi skulle alltså kunna nöja oss med att säga att: ”S tro att p är rättfärdigad a priori om och endast om S tro att p är rättfärdigad av

⁴² Casullo, *A companion to epistemology*, s. 2 samt Panayot Butchvarov, *the Concept of Knowledge*, Northwestern University Press, Evanston, 1970, s. 94

⁴³ Butchvarov, s. 94

⁴⁴ John L. Pollock, *Knowledge and Justification*, Princeton University Press, New Jersey, 1974. s. 302

⁴⁵ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 104

någon icke-perceptuell källa”.⁴⁶ Den här karakteriseringen är dock alldeles för lik den negativa karakteriseringen och kommer därför att lida av alla dess problem, speciellt anklagelsen att vara icke-informativ.

Om källan ska vara icke-perceptuell men uttryckas som något positivt, ligger det nära till hands att säga att källan är tanken eller resonemanget. För att förtydliga det hela brukar man tala om den rena tanken eller resonemanget.⁴⁷ När vi möter utsagan ”ingenting kan vara helt täckt av rött samtidigt som det är helt täckt av grönt” förstår vi först själva utsagan, vi förstår vad delarna syftar på, det vill säga vad som menas med rött och grönt och vad relationen innebär.⁴⁸ Nästa steg är att jag ser satsen som en helhet vilket innebär att jag ser, eller på något vis förstår på ett direkt sätt att påståendet i satsen är sant. Vi använder oss alltså endast av ren tanke och rent resonemang för att rättfärdiga vår kunskap, och därför är den a priorisk.

Rationellt seende

Kritik framfördes mot den negativa karakteriseringen för att vara icke-informativ. Om den positiva karakteriseringen ska kunna hävda sig mot den negativa karakteriseringen är det en fördel om den är mer upplysande. Att se på a priorisk kunskap som något som kommer ur ren tanke är inte speciellt upplysande, för det är att ersätta ett dunkel med ett annat.

Att förklara a priorisk kunskap i termer av ren tanke lämnar oss frågande om hur man via ren tanke kan se att en sats är sann (visserligen är det inte den här uppsatsens primära mål att ta ett steg vidare och se till kunskapens natur men att göra det kan inte ses som en nackdel). Eftersom en förklaring av a priori i termer av ren tanke eller resonemang inte är tillräckligt upplysande och inte heller helt självklar kan kanske diskussionen öka vår förståelse för den positiva karakteriseringen.

Svaret på vad som får oss att inse att en sats är sann brukar oftast vara att vi är begåvade med en rationell insikt. Redan Descartes och Leibniz talade om den rationella intuitionens klarhet och direkthet.⁴⁹ Senare talar Kant om den mentala akten ”insikt” för att kunna omedelbart veta

⁴⁶ Det här gör t.ex. Casullo och menar att ”S tro att p är rättfärdigad a priori om och endast om S tro att p är rättfärdigad av någon icke-erfarenhetsbaserad källa” är en bra positiv karakterisering och väljer att inte försöka finna någon annan positiv karakterisering. Återfinns i Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 106

⁴⁷ Till exempel Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 9 samt Baehr

⁴⁸ Exemplet ges av Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 101

⁴⁹ Enligt Robert Hanna, ”How Do We Know Necessary Truths? Kant’s Answer”, *European Journal of Philosophy* 6:115-145, 1998, s. 117

en nödvändig sanning.⁵⁰ Det handlar alltså om ett rationellt seende där man ser sanningen hos en sats. Typexemplet på en a priorisk sats som vi ser rationellt för att vara sann är: ”om A kommer före B och B kommer före C så kommer A före C”.

Om vi återgår till vår ursprungliga positiva formulering av a priorisk kunskap skulle alltså Φ kunna ersättas med ”man har rationell insikt i sanningen hos påståendet”. Den fullständiga formuleringen skulle då lyda: S tro att p är rättfärdigad a prioriskt om och endast om S tro att p är rättfärdigad av att man har rationell insikt i sanningen hos påståendet.

Kritik

Platonska entiteter

Objekten man har rationell insikt om kan inte vara en medfödd kunskap som vi kan nå med hjälp av introspektion. Om kunskapen skulle vara medfödd skulle den också vara personlig i subjektiv bemärkelse. Det skulle innebära att vissa personer har a priorisk kunskap om en sak vilket andra kanske inte har, men så är inte naturen hos den a prioriska kunskapen vi vanligtvis syftar på. Satserna jag nämner i inledningen är a prioriska för alla människor. Dessutom skulle mängden a priorisk kunskap bli enorm om vi tillät den vara subjektiv. En person skulle kunna mena att hon har a priorisk kunskap om något bestämt medan resten av mänskligheten har en motstridande kunskap, detta till trots kan vi omöjligt argumentera emot personen eftersom vi tillåtit den a prioriska kunskapen att vara subjektiv.⁵¹

Det tycks som objekten vi har kunskap om alltså måste vara entiteter som är eviga, abstrakta och finns i alla möjliga världar.⁵² Men att säga att de finns i alla möjliga världar är detsamma som att säga att vi endast kan ha kunskap om nödvändiga sanningar och det ska jag senare visa vara problematiskt. Låt gå för att objekten är endast eviga och abstrakta men kanske är det detsamma som att säga att de gäller för alla möjliga världar och då uppstår återigen samma problem. Om så inte är fallet återstår fler problem.

Eviga abstrakta objekt för tankarna till platonska entiteter. Vi når alltså platonska entiteter för att få a priorisk kunskap. Det här ger nog tyvärr upphov till fler frågor än svar. Främst kan

⁵⁰ Enligt Robert Hanna, s. 116

⁵¹ Kan utläsas hos Baehr

⁵² Baehr

man fråga sig hur dessa platonska entiteter förhåller sig till vårt medvetande.⁵³ Eftersom dessa platonska entiteter verkar vara utanför vår tid och rum kan de alltså inte upplevas empiriskt (vilket visserligen skulle vara något annat än rationellt seende). De verkar alltså vara skiljda från vår fysiska värld. Vi kan alltså inte få kontakt med dem i vår fysiska värld. Vår kropp är bunden vid den här fysiska världen. Kanske är det möjligt att vårt sinne kan nå de platonska entiteterna. Om vårt sinne ska göra det måste sinnet vara skilt från vår kropp. Det hela förutsätter alltså en dualism. Återigen stöter vi på problem, vår förklaring verkar kräva dualism och det finns ännu ingen fullgod förklaring för hur dualism skulle fungera, däremot finns det problem med dualism.⁵⁴

Rationell rationalitet

För att kunna uttala sig om vad som är en a priorisk kunskap måste man kunna skilja den rena tanken från våra vanliga tankar. Man kan tänka sig att det är vissa kriterier som måste vara uppfyllda, eller att det finns en process som vi kan uppmärksamma och på det viset veta att vi har en ren tanke. Processen, eller kriteriet förklaras som ett rationellt seende. Men ”rationellt seende” förklarar inte hur processen går till eller vilka kriterier som måste vara uppfyllda.⁵⁵ Vi kan inte identifiera att vi genomgått en process eller uppnått kriterierna som krävs för rationellt seende. Om det krävs en process eller kriterier för att vår insikt ska vara rationell, verkar inte vår rationella kunskap vara rationell eftersom den saknar just det.

Svaret på den här kritiken menar att man också måste ha en rationell grund för processen eller kriterierna.⁵⁶ Men den rationella grunden måste i sin tur ha en rationell grund. Det hela ger upphov till en regress och för att undslippa den här regressen måste man tillåta att det någonstans finns en direkt insikt. Det är i själva verket ett grundantagande i rationalismen: eftersom empirin förkastas förespråkas kunskap uppbyggd av förnuftet, men även den kunskapen måste ha sina premisser, allt måste ha sin början i några principer. Just de här premisserna skulle kunna vara vår rationella insikt eller rationella seende.

Om man kvarstår vid sin kritik så vänder sig den nu främst mot rationalism och dess grundantagande och inte mot a priori förklarar som rationellt seende. Vad som kvarstår i kritiken är då att ordvalet ”rationell insikt” är missvisande (eftersom insikten ju faktiskt inte är

⁵³ Baehr samt Paul Benacceraf, ”Mathematical Truth”, *The Journal of Philosophy* 19:661-679, 1973.

⁵⁴ De problemen väljer jag att inte nämna i uppsatsen.

⁵⁵ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 108

⁵⁶ En liknande tanke kan utläsas hos Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 108

rationell utan istället en direkt intellektuell insikt borde den istället kallas för intellektuell insikt) och det faktum att insikten är något mystisk.

Mystik

Eftersom rationell insikt är starkt bunden till rationalism så är kritikerna till den här tolkningen främst empiriker. De flesta empiriker tror på någon typ av a priori kunskap men att den skulle erhållas på rationalistisk väg strider mot deras åsikter. Kritiken från empiriker brukar mena att kunskapen erhålls på en mystisk väg om den erhålls via ett rationellt seende. Införandet av det rationella seendet som förklaring av rena tanken ger oss inte så mycket mer information. Vad det rationella seendet är och hur vi kan få kunskap via det är ju faktiskt något oklart och, i alla fall ur en empirikers ögon, mystiskt. Visserligen är det mesta i vårt medvetande mystiskt men om vi ska tillåta något att vara kunskap bör vi ha en viss förståelse för vad det är. Det här handlar ju dock främst om empirikers kritik mot rationalism och därför väljer jag inte att gå in på den djupare.

Panayot Butchvarov försöker i *The Concept of Knowledge* ge en positiv förklaring av a priori som är mindre mystisk. Enligt Butchvarov så är a priori kunskap kunskap där misstag är otänkbara eller som man också kan uttryck det: att finna falskheten hos en tro otänkbar i vilken omständighet som helst.⁵⁷ Bonjour tolkar det som att det inte bara handlar om att försöka överväga att en sats kan vara falsk och inse att man inte klarar av det, det vill säga att man inte förstår det antagandet som säger att satsen är falsk.⁵⁸ Nej, man ska enligt honom tolka det som att man inte kan tänka antagandet. Det är alltså omöjligt att tänka antagandet, om så är fallet så borde den ursprungliga satsen vara nödvändig. Om det är omöjligt att tänka sig runda fyrkanter så är satsen ”ingen fyrkant är rund” nödvändig. Återigen har vi alltså en förklaring av a priori som inbegriper nödvändighet och dessutom så verkar Butchvarovs syn på a priori (som han ofta nämner i samma mening som nödvändig) vara subjektiv eftersom det handlar om personliga (det vill säga subjektiva) psykologiska processer.⁵⁹

Platonska entiteter och rationell rationalitet

Under rubriken rationell rationalitet nåddes slutsatsen att man som rationalist måste tillåta vissa premisser. Dessa premisser nås inte på empirisk väg utan finns inuti en individ varifrån personen kan bygga upp en kunskapssfär via förnuftet. Tanken på vissa grundläggande

⁵⁷ Butchvarov, ss. 76-97 och Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 108-109n

⁵⁸ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 108-109n

⁵⁹ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 108-109n

rationella kunskaper som inte nås via en process verkar stämma väl överens med tanken på medfödd kunskap. Tidigare kom vi fram till att de objekt vi har rationell insikt om inte kan vara medfödd kunskap som vi når med hjälp av introspektion. Sådan kunskap skulle vara subjektiv och det skulle leda till vissa problem. Därför måste man låta kunskapen vara objektiv, och lösningen var då att kalla objekten för platonska entiteter (vilket i sin tur ledde till problem). Vilken väg man än väljer att gå verkar den positiva karakteriseringen leda fram till problem.

Erfarenhet och positiv karakterisering

Visserligen så karakteriseras inte a priori som oberoende av erfarenhet i den positiva karakteriseringen. Men det kan ändå vara intressant att veta hur erfarenhet förhåller sig till a priori i en positiv karakterisering.

Att vi endast använder oss av ren tanke eller resonemang för att rättfärdiga vår a prioriska kunskap gör att vi inte kan rättfärdiga satser som: ”ingenting kan vara helt täckt av rött samtidigt som det är helt täckt av grönt” eftersom de kräver förförståelse av färger. För att göra det första steget, det vill säga förstå vad som menas med rött och grönt och vad relationen innebär krävs alltså i vissa fall erfarenhet. Att stryka ”endast” ur vår karakterisering leder till problem med att veta vad vi utöver den rena tanken kan tillåta. Återigen skulle vi kunna använda oss av formuleringen ”man behöver inte erfarenhet för att rättfärdiga en sats när man väl förstått den” det vill säga: vi använder oss av erfarenhet för att förstå en sats men när man väl har förstått den använder vi oss endast av ren tanke eller resonemang för att rättfärdiga vår a prioriska kunskap. Vi får alltså återigen problem med satser som ”jag har någon gång erfarit en röd visuell upplevelse” där förståelsen av satsen också rättfärdigar satsen. Vårt tillägg innebär också att det bara är det sista steget, det vill säga att se sanningen hos satsens helhet som är helt rationalistiskt. Vi har alltså inte en helt rationalistisk teori. Vi har alltså återigen kommit in på empirins svårigheter.

Eftersom vi nu tillåter ett förhållande till erfarenhet kan vi återigen fråga oss huruvida den a prioriska kunskapen, formulerad positivt, är oberoende av motbevis byggda på empiri. Bonjour som har en rationalistisk syn på a priori tror liksom Casullo inte på Kitchers påstående att a priori är oberoende av motbevis byggda på empiri.⁶⁰ Bonjour menar att man inte kan fasthålla att den a prioriska kunskapen i alla omständigheter är sann. Ett exempel på

⁶⁰ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, ss. 120-124

det är att rationalister bygger upp sina metafysiska utsagor på a priorisk kunskap. De metafysiska utsagorna är nästan lika många som metafysikerna. Bland alla dessa utsagor kommer det att finnas påståenden som inte går samman, trots att de har sin grund i den a prioriska kunskapen. Likaså har det också funnits matematiska satser som vi trots varit sanna men som senare visat sig felaktiga. Den a prioriska kunskapen är alltså inte säkert sann enligt en positiv karakterisering. Om den inte är säkert sann så borde det innebära att den är mottaglig för empiriska motbevis. Allt enligt Casullos argument som framfördes i förra kapitlet.

Att den a prioriska kunskapen inte är säkert sann utifrån en positiv karakterisering leder till problem eftersom den positiva karakteriseringen använder sig av det rationella seendet där man ser sanningen hos en sats. Man kan alltså se sanningen hos en sats, vilket pekar ut den som a priorisk, men den a prioriska satsen behöver inte vara sann. Man kan alltså med bestämdhet rationellt se att en sats är sann medan man i samma stund med bestämdhet ser att den är falsk. Om omdömet att satsen är falsk nås via empiri ter sig det hela problematiskt, men om omdömet att satsen är falsk nås rationellt verkar det hela rentav paradoxalt. Om den a prioriska kunskapen inte är säkert sann enligt en positiv karakterisering, är det möjligt att den i framtiden kan visa sig falsk på rationella grunder. Men om den i framtiden kan visa sig vara falsk på rationella grunder, bör den alltid kunna visa sig vara falsk. Det är inte en empirisk skillnad i vår omvärld som möjliggör att vi kan se att satsen är falsk. Vi bör alltså alltid besitta möjligheten att kunna avgöra att den a prioriska satsen är falsk. Vi kan teoretiskt sett se, när vi möter den a prioriska satsen för första gången, att satsen är falsk. Men för att göra omdömet att det är en a priorisk sats måste vi, när vi möter satsen för första gången, rationellt se att den är sann. Vi kan alltså när vi möter en sats för första gången se att den är rationellt sann, med andra ord a priorisk, och då möjliggör vi också för möjligheten att se att den är rationellt falsk. Att i samma stund rationellt se att en sats är både sann och falsk måste vara paradoxalt och om det stämmer att det är en paradox bör det ses som en stor nackdel för den positiva karakteriseringen av a priori.⁶¹

Implicerad nödvändighet

Många formuleringar av en positiv karakterisering implicerar, som jag visat ovan, nödvändighet. Jag kommer att ta upp nödvändighet i ett senare kapitel men vill nu

⁶¹ Jag har förstått att det här argumentet inte upplevs fullt så övertygande som jag upplever det. Kanske är det ett tecken på att jag misstagit mig. Dock finner jag argumentet tillräckligt intressant för att inte vilja stryka det.

uppmärksamma att det finns positiva karakteriseringar som använder sig uttalat av nödvändighet.

Tidigare har Bonjour ansett att man rättfärdigar en sats a priori när man ser intuitivt att satsens sanning är en "invariant feature of all possible worlds, that there is no possible world in which it is false."⁶² Utifrån det menar Bonjour att a-prioriska kunskapssanningar är nödvändiga men att det motsatta inte gäller. Han likställer alltså inte de två rakt över. Men Casullo uppmärksammar den icke-utskrivna implikationen som gör att Bonjours lösning leder till ett rent nödvändighetsvilkor. Man kan se att: "S ser p" medför att : "S tror att p" och då borde också: "S intuitivt ser att p är sann för alla världar" medföra att: "S tror att p är sann för alla möjliga världar" och eftersom "S tro att p är rättfärdigad a priori" innebär, för den positiva karakteriseringen, att: "S intuitivt ser att p är sann för alla möjliga världar" medför det att: "S tro att p är rättfärdigad a priori" är detsamma som: "S tror att p är nödvändig".⁶³

⁶² Laurence Bonjour, *The Structure of Empirical Knowledge*, Harvard University Press, Cambridge, Mass. och London, 1985, s. 192

⁶³ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s 101

A priori och analyticitet

Problemen och oklarheterna kring en strikt positiv karakterisering låter oss ta steget i utvecklingen av den positiva karakteriseringen mot analyticitet.

Kant delade upp språket i syntetiska och analytiska satsar.⁶⁴ Kant menade att en analytisk sats är en sats där predikatet B tillhör subjektet A på det viset att det ingår i konceptet av A. En syntetisk sats å andra sidan är en sats där predikatet B ligger utanför konceptet av subjektet A men B är ändå förbunden med A. I en analytisk sats tillför alltså inte predikatet något till satsen medan predikatet i en syntetisk sats tillför något som inte står att finna i subjektet. Ett klassiskt exempel på en analytisk sats är ”alla ungarlar är ogifta”, här tillför inte predikatet någon ytterligare information än vad vi finner i subjektet. Ett exempel på en syntetisk sats är ”alla ungarlar är blyga”, predikatet i den här satsen tillför något extra som inte ryms i subjektet, för att avgöra dess sanning måste vi se till världen utanför satsen.

Motivationen och karakteriseringen

Det är främst empiriker som vill förklara a priori i termer av analyticitet. Utifrån empirikerns medel är det svårt att visa att logik och matematik är sann, den verkar vara så nu men vi har inga bevis för att den kommer att fortsätta vara sann. En rationalist kan hänvisa till det rationella seendet som ger upphov till den a prioriska kunskapen och den kunskapen är bestående (i alla fall mer bestående än kunskap erhållen via induktion) och därför kommer matematikens och logikens sanningar vara bestående. Empiriker vill endast använda sig av kunskap som kan nås via observation av den yttre världen. En empiriker kan därför inte acceptera en karakterisering av a priori som använder sig av insikter, rationellt seende eller icke-erfarenhet. En empiriker är oftast heller inte redo att överge de matematiska och logiska satserna. Matematiken och logiken ska behållas men den kan inte förklaras i rationalistiska termer. Empirikern väljer då att försöka förklara a priorisk kunskap i termer av analyticitet (och analyticiteten i sig måste förklaras i empiriska termer för att på det viset inte hänvisa till rationell kunskap). På det viset får vi en a priorisk kunskap som är uppbyggd av våra koncept, konventioner och vår syn på språket.

⁶⁴ Enligt A. J. Ayer, *Language, Truth & Logic*, Victor Gollancs Ltd, London, 1936, s. 100

Den här karakteriseringen skulle då ha formen: ”en sats är a priorisk om och endast om den är analytisk” det är en positiv karakterisering som inte verkar syfta till något rationellt seende eller liknande. Det här är en åsikt som bland annat A.J. Ayer strider för i sin bok *Language, Truth and Logic*. I sin bok säger Ayer att: ”the truths of logic and mathematics are analytic propositions”.⁶⁵

Kritik

Syntetisk a priori

Kritiker av den karakteriseringen menar att det analytiska inte alltid sammanfaller med det a prioriska, med andra ord finns det syntetiska a prioriska kunskaper.⁶⁶ Exempel på sådana diskuterade satser är: ”inget kan vara helt täckt av grönt och helt täckt av rött samtidigt”, ”alla färgade saker är utsträckta saker”, ”det finns inga runda fyrkanter” och ” $2+3=5$ ”.⁶⁷ Redan Kant menade att det finns syntetiska a priori satser. Hans exempel är just den matematiska ” $7+5=12$ ”. Att tänka på sju och fem innebär inte att man tänker på tolv menar Kant.⁶⁸ En sats är alltså inte a priorisk om och endast om den är analytisk.

Men det finns ett försvar mot den här kritiken. Ayer menar att man hos Kant även kan utläsa att analytiska satser utmärks för att de vilar på principen om självmotsägelse.⁶⁹ Kant förklarar alltså analytiska satser på två olika vis. Det finns alltså ett psykologiskt kriterium (vilket ” $7+5=12$ ” inte lever upp till enligt Kant) och ett logiskt kriterium (att analytiska satser ska vila på principen om självmotsägelse) som Kant anser vara ekvivalenta och när han använder sig av två olika kriterier uppstår problemen menar Ayer. Problemet med att vissa a prioriska satser ter sig vara syntetiska har alltså uppstått ur att man använder olika sätt för att särskilja analytiska satser från syntetiska satser.

Även Bonjour håller med om att de skilda åsikterna kring om en sats är analytisk eller syntetisk främst beror på att man inte har enats om hur man ska förstå analytisk.⁷⁰ Man kan alltså alltid tolka om syntetiska a prioriska satser till att bli analytiska a prioriska satser. Men fortsätter Bonjour, och nämner ett argument framfört av Salmon: om man en dag inte skulle

⁶⁵ Ayer, s. 100

⁶⁶ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 29

⁶⁷ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, ss. 29f

⁶⁸ Ayer, s. 101

⁶⁹ Ayer, s. 102

⁷⁰ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 30

kunna tolka om den påstådda syntetiska a priori satsen till att bli analytisk a priori så verkar existensen av syntetisk a priorisk kunskap så mycket mer häpnadsväckande och svårförklarigare än analytisk a priorisk kunskap.⁷¹ Tanken på en syntetisk a priorisk kunskap verkar så främmande så just därför ska vi nöja oss med att bara tillåta analytisk a priorisk kunskap. Men det är självklart diskutabelt huruvida syntetisk a priori är så mystiskt som vissa vill göra sken av.

Om vi väljer att gå med på försvaret som empirikerna framför så återstår ett problem. Det verkar alltså vara problematiskt att vi inte har en bestämd definition av analyticitet och hur det skiljer sig från det syntetiska. Vi bör därför analysera begreppet analyticitet för att försöka lösa problemet.

Definition av analyticitet

Vissa formuleringar av analyticitet använder sig av a priori begreppet, de ger uppenbarligen upphov till ett cirkelresonemang och bör därför inte användas. Andra använder sig av nödvändighet och att använda sig av nödvändighet i definitionen ger samma eventuella problem som en karakterisering av a priori i termer av nödvändighet skulle ge upphov till och därför diskuterar jag inte det mer ingående nu. Jag väljer istället att återge en noggrann analys av analyticitet som framfördes av W.V.O. Quine.

I *Två av empirismens dogmer* tittar W. V. O. Quine närmre på analyticitet som påstås vara en av empirismens dogmer. Quine tolkar Kants formulering av analyticitet på följande vis: ”ett påstående är analytiskt om det är sant i kraft av betydelsen hos ord och inte beroende av fakta”⁷². Vilket verkar vara en vettig tolkning. Det här kräver dock en analys av betydelse. Som Russell och Frege påpekat tidigare menar Quine att man måste skilja betydelse från benämning eftersom morgonstjärnan och aftonstjärnan har samma benämning men inte samma betydelse. Likadant måste man när det gäller generella termer skilja mellan ett uttrycks betydelse och dess extension, eftersom varelser med hjärta och varelser med njurar har samma extension men inte samma betydelse. Betydelse verkar alltså vara något språkligt, det vill säga det uttalar sig om synonymitet hos uttryck och analyticitet hos påståenden. Återigen ställer man sig alltså frågan, vad är analyticitet? Quine delar upp analyticitet i två grupper, dels de

⁷¹ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, ss. 30f

⁷² Quine, W. V. O., ”Två av empirismens dogmer (Two dogmas of empiricism, 1951), övers Lars Bergström”, ss. 279-300 i Konrad Marc-Wogau (utg), *Filosofin genom tiderna: 1900-talet*, Thales, Stockholm, 1993, s. 280

logiskt sanna som tillexempel "ingen ogift man är gift" och dels en grupp med satser som "ingen unkarl är gift". Den första typen av analyticitet är lätt att förklara. Quine menar att en "logisk sanning [är] ett påstående som är sant och som förblir sant för varje tolkning av de komponenter i påståendet som inte är logiska partiklar".⁷³ Den andra typen av analyticitet är svårare, men den kan bli till en logisk sanning om man ersätter delar med deras synonymer så som "ungkarl" kan bytas ut till dess synonym "ogift man". Vi måste då alltså säga vad synonymi är för att kunna säga vad analyticitet är. Quine menar att man inte kan säga att "ungkarl" är definierat som "ogift man". En språklig definition finner vi i ordböcker och ordboksförfattaren har skrivit definitionen utifrån hur hon har sett att det används i dagligt tal, det vill säga att vi i dagligt tal använder de två uttrycken som synonyma. Synonymi skulle enligt Quine kunna innebära att "två uttryck helt enkelt [...] är utbytbara i vilket som helst sammanhang utan att något sanningsvärde förändras".⁷⁴ Synonymin ska då förstås som att den inte ser till "psykologiska associationer eller poetisk klang".⁷⁵ Synonymin Quine syftar på kallar han för kognitiv synonymi. Man kan alltså förklara analyticitet i termer av kognitiv synonymi, men det kräver en förklaring av kognitiv synonymi. Och det är problematiskt eftersom det endast kan förklaras i termer av analyticitet, men vår förklaring kan ju dock inte använda sig av analyticitet för då blir det ett cirkelresonemang. Quine menar: "[A]tt säga att 'ungkarl' och 'ogift man' är kognitivt synonyma är precis detsamma som att säga att påståendet: [...] Alla unkarlar, och endast dessa, är ogifta män är analytiskt."⁷⁶ Som ett sista intuitivt exempel på analyticitetens vaghet kan man nämna ytterligare ett Quinecit: "Jag vet inte om påståendet 'Allt som är grönt är utsträckt' är analytiskt eller inte. Men avslöjar denna min osäkerhet verkligen en bristande förståelse av 'betydelse' av orden 'grön' och 'utsträckt'? Jag tror knappast det. Problemet gäller inte 'grön' och 'utsträckt' – det gäller 'analytisk'."⁷⁷

Det verkar alltså inte vara möjligt att finna en bra definition av analyticitet. Om vi inte kan definiera analyticitet bör vi inte heller definiera a priori utifrån termen analyticitet.

⁷³ Quine, s. 281

⁷⁴ Quine, s. 285

⁷⁵ Quine, s. 286

⁷⁶ Quine, s. 286

⁷⁷ Quine, s. 289

Sammanfallningsteser

Låt oss för en stund bortse från Quines argument och låt oss tänka oss att vi trots allt finner en definition av analyticitet som också har den egenskapen att de utpekade analytiska satserna är desamma som de satser vi kallar a priori. Detta till trots återstår problem.

Analyticitet är ett semantiskt begrepp som ser till det språkliga. A priori är ett epistemologiskt begrepp och uttalar sig om kunskap. Problemet är att det är oklart hur man kan se på en sats och uttala sig om dess språkliga utformning för att sedan kunna sluta sig till något som handlar om kunskap. När vi förklarar a priori i termer av analyticitet så uttalar vi oss om den redan rättfärdigade satsen (vilket kan betraktas semantiskt) men vi uttalar oss inte om rättfärdigandet i sig (vilket inte kan betraktas semantiskt utan endast epistemologiskt).⁷⁸ Analyticitet har alltså ingen direkt koppling till a priorisk kunskap, förutom att de båda begreppen pekar ut samma satser.

Det här kan ibland vara svårt att se eftersom många väljer att formulera sin karakterisering i termer av ”a priorisk sanning” eller som Ayer: ”the truths of logic and mathematics are analytic propositions” men som Casullo menar är detta endast en förkortning för ”sanning som kan vetas a priori”.⁷⁹ Vi kan alltså bli lurade till att tro att det handlar om sanning, när det egentligen handlar om kunskap.

Den enda gemensamma kopplingen är alltså att de analytiska satserna sammanfaller med de a prioriska (det vill säga om vi har en definition av analyticitet som har den egenskapen)⁸⁰. Men att visa att de sammanfaller, att där finns en relation, är inte upplysande på något vis om man inte kan säga vad relationen består av.

Som man ser är a priori förklarat i termer av analyticitet problematiskt och i mina ögon är det mer en tanke som har hållits i liv av empiriker som vill behålla både a priorisk kunskap och empiriska grundtankar.

⁷⁸ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 99

⁷⁹ Ayer, s. 100 samt Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 99

⁸⁰ Det vill säga om vi har en definition av analyticitet, vilket enligt Quine inte verkar vara möjligt, och som har den egenskapen att de satser den pekar ut sammanfaller med satser som uttrycker a priorisk kunskap.

A priori och nödvändighet

Vad är nödvändighet

Man har också försökt förklara a priori i termer av nödvändighet. Det hela påminner mycket om det föregående kapitlet och som vi ska se så är diskussionen om nödvändighet och a priori på många vis analog med diskussion om analyticitet och a priori.

Om nu nödvändighet inte skiljs från a priori så är det ett epistemologiskt uttryck som helt enkelt är synonymt med a priori och därför ointressant, men om man förstår det som ett metafysiskt uttryck blir det mer intressant.⁸¹ Och det är på det viset man bör förstå nödvändighet. En sats är på det viset nödvändigt sann om den är sann i alla möjliga världar, vi kan alltså inte tänka oss en situation där satsen skulle vara falsk.⁸² När motsatsen gäller säger vi att satsen är kontingent. Nu blir viljan till att förklara a priorisk kunskap i termer av nödvändighet lätt att förstå eftersom a priorisk kunskap verkar vara oberoende av vår direkta omvärld och borde då gälla för alla möjliga världar precis så som nödvändiga satser gör.⁸³

Det finns en uppsjö av karakteriseringar i termer av nödvändighet. Några är enkelt formulerade och också enkla att vederlägga, andra är mer komplicerade till sin struktur och kanske använder sig av nödvändighet som ett delvilkor men dessa får precis samma problem som de enkelt formulerade eftersom det trots allt rör sig om samma grund, nämligen nödvändighet. Trots svårigheten att ge en karakterisering i termer av nödvändighet görs ändå försök, till exempel utav Roderick M. Chisholm i sin *Theory of Knowledge* där han använder sig av nödvändighet som ett delvilkor för att förklara a priorisk kunskap.

Kritik

Det kommer att bli uppenbart varför alla typer av försök med att definiera a priori i termer av nödvändighet är dödfödda efter att den följande allmänna kritiken har framförts.

⁸¹ Saul A. Kripke, *Naming and Necessity*, Blackwell Publishers, Oxford, 1993. s. 35 och liksom nämndes tidigare (s. 29) kan det ibland vara svårt att se att a priori är ett epistemologiskt uttryck eftersom filosofer ibland skriver ”a priorisk sanning” men det bör, enligt Casullo (Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 99) läsas som en förkortning för ”sanning som kan vetas a priori”.

⁸² Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 11

⁸³ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 12

Kripke och förhållandet mellan nödvändighet och a priori

Den kritik som kanske är mest direkt mot samtliga förklaringar är den som framförts av Saul Kripke i *Naming and Necessity*.⁸⁴ Där menar han att det finns kontingenta satser som är rättfärdigade a prioriskt.⁸⁵ I hans argument använder han sig av definitionen av en meter som definieras som längden av en specifik stav S som finns i Paris vid tidpunkten t_0 . Därefter frågar han sig om det är nödvändigt sant att stav S är en meter lång vid tidpunkten t_0 . Eftersom vi har kunskapen om S och definitionen av en meter så är satsen ”stav S är en meter lång vid tidpunkten t_0 ” uppenbarligen a priorisk.⁸⁶ Men man kan nu tänka sig en möjlig värld där man utsätter stav S vid tidpunkten t_0 för värme så att dess längd ändras, vi skulle då inte säga att satsen ”stav S är en meter lång vid tidpunkten t_0 ” är nödvändigt sann, tvärtom är den kontingent. Satsen verkar alltså vara a priorisk och kontingent. Kripke ger även exempel på nödvändiga satser som vi har a posteriorisk kunskap om, ett sådant exempel skulle vara ”blixnar är elektriska urladdningar”.⁸⁷ Kripke visar alltså att nödvändighet och a priori inte sammanfaller, vilket är en viktig grund i många försök till att definiera a priori i termer av nödvändighet. Med andra ord menar Kripke att definitioner av a priori i termer av nödvändighet utesluter a prioriska kontingenta satser. Det här borde avskräcka de flesta från att försöka ge en definition av a priori i termer av nödvändighet. Men alla finner inte det argumentet övertygande.⁸⁸

A priori ur nödvändighet

Definitioner av a priori begreppet i termer av nödvändighet menar att a priori följer ur nödvändighet, eftersom nödvändighet ska kunna peka ut a priori. Detta anser Bonjour att Kripke också argumenterar emot.⁸⁹ Alla våra nödvändiga sanningar har inte rättfärdigats a priori, till exempel Goldbachs förmodan. Goldbachs förmodan säger att varje jämnt tal större än två är summan av två primtal. Om det inte finns ett tal större än två som inte kan uttryckas av två primtal så är Goldbachs förmodan nödvändigt sann eftersom det skulle gälla för alla möjliga världar och om dess negation skulle vara sann skulle den vara nödvändigt sann

⁸⁴ Även Kitcher framför kritik som baseras på Kripke och Kitcher tätar till vissa luckor, men jag nöjer mig med att endast återge Kripkes kritik.

⁸⁵ Kripke, s. 54

⁸⁶ Kanske blir det tydligare om man omformulerar satsen till ”den stav som utgör självaste definitionen av en meter är en meter lång”

⁸⁷ Lübcke, s. 306. I mina ögon förutsätter det att man inte kan hantera blixnar så som Russell skulle ha gjort, vilket också Kripke strider mot i sin bok, med Kripkes tolkning i form av blixtnamn som en rigid designator förblir satsen nödvändigt sann men med a posteriorisk kunskap.

⁸⁸ T.ex. Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 13 och dessutom verkar det som att det krävs ett verktyg för transvärldslig identifikation för att kunna identifiera att det är samma stav vi talar om.

⁸⁹ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, ss. 13f

eftersom den skulle gälla för alla möjliga världar. Men för tillfället kan vi inte veta Goldbachs förmodan (eller dess negation) a priori. Vi vet alltså att Goldbachs förmodan är nödvändig till dess natur och då borde det medfölja att vi vet den a priorisk, men det gör vi uppenbarligen inte. Visserligen kanske Goldbachs förmodan kommer att rättfärdigas a priori men för tillfället har det inte gjorts. Som visat sig i tidigare diskussioner bör vi även tillåta vissa satser som kan bevisas både a prioriskt och a posterioriskt vara a prioriska.⁹⁰ Men då handlade det om satser som kan i nuet rättfärdigas a prioriskt och a posterioriskt.

Bonjour menar att man inte kan tillåta att Goldbachs förmodan är rättfärdigad a priori. Om vi tillåter det kan vi tillåta alla satser att vara a prioriska bara för att alla kanske en dag rättfärdigas a priori. På det sättet blir a priori begreppet flyktigt och trivialt och därför kan vi inte tillåta Goldbachs förmodan att rättfärdigas a priori.

Intuitioner och regress

Casullo ger tre korta men effektiva motargument till definitioner av a priorisk kunskap i termer av nödvändighet. De två första menar att definitioner med hjälp av nödvändighet är kontraintuitiva. Casullo anser att det är konstigt att säga att en matematiker som inte förstår innebörden av nödvändighet och som tror på en matematisk sats utifrån ett bevis, inte har a priorisk kunskap om satsen bara för att han inte vet att han vet att satsen är nödvändig. Det andra argumentet som Casullo framför menar att det finns filosofer som betvivlar konceptet med nödvändiga sanningar men vi vill inte säga att deras matematiska tro inte skulle vara rättfärdigad a priori.⁹¹

Nu återstår Casullos bästa argument, nämligen att man med en karakterisering av a priori utifrån nödvändighet får en regress. Om S tror att p är nödvändig, så bör S tro att p är nödvändig rättfärdigas, annars verkar det konstigt att tala om nödvändighet som ett villkor för a priorisk kunskap. Rättfärdigandet borde då vara a prioriskt (någon annan typ av rättfärdigande känns främmande) och om det är a prioriskt så måste S se att nödvändigtvis p är sann i alla möjliga världar. Vi har nu återigen termen nödvändighet. Och återigen måste det rättfärdigas. Rättfärdigande borde då vara a prioriskt och så fortsätter regressen.⁹²

⁹⁰ Kripke, s. 35 och se kapitlet "Oberoende av"

⁹¹ Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, ss. 101f

⁹² Casullo, *Oxford Handbook of Epistemology*, s. 102

Slutsatser

Jag har gett fyra exempel på definitioner av a priorisk kunskap. Jag har också visat på problem med samtliga definitioner.

Definitioner i termer av nödvändighet visade sig kvävas i deras vagga eftersom nödvändighetens natur omöjliggör alla försök till definitioner av a priorisk kunskap. Det tydliggjordes kanske främst av Kripke när han argumenterar för att a prioriska satser kan vara kontingenta och a posterioriska satser kan vara nödvändiga samt av argumentet att vi vet att Goldbachs förmodan är nödvändigt sann men vi vet den inte a prioriskt.

Definitioner av a priori i termer av analyticitet visade sig inte heller vara problemfria. Inte heller analyticitet verkade alltid sammanfalla med den a prioriska kunskapen. Och om det argumentet inte var övertygande så visade W. V. O. Quine på problem med självaste begreppet analyticitet som först måste utredas innan man kan använda sig av analyticitet som en del i definitionen av a priorisk kunskap.

Med en positiv karakterisering kom vi lite längre. Det främsta problemet var dock dess dunkelhet och mystik. Den positiva karakteriseringen gör oss inte mer upplysta än vad vi var i vår början. Det beror främst på att man hamnar i en återvändsgränd när man ska försöka förklara det rationella seendet (som gör att vi ser en sats sanning) i termer av platonska entiteter. Då återstår att förklara det rationella seendet som just en rationell insikt, men för de flesta är detta mystiskt och det kommer att lämna många empiriker missnöjda över vår definition, dess mystik gör också vår definition till ett ytterst dåligt verktyg att tillämpa. Dessutom verkade det rationella seendet paradoxalt eftersom det tillät oss att se att en sats är sann i samma stund som vi ser att den är falsk.⁹³

Då återstår endast den negativa karakteriseringen som i mina ögon stöp på mållinjen. De främsta problemen var hur man skulle förstå begreppen erfarenhet och oberoende. Att säga att a priorisk kunskap är oberoende av erfarenhet uteslöt alldeles för mycket kunskap och att säga att kunskapen är oberoende av erfarenhet ledde till problem med satser som först måste rättfärdigas empiriskt för att vi ska kunna förstå satsen.

⁹³ Argumentet är kanske inte fullt så grundat som man kan kräva men det tycks mig ändå vara ett bra argument.

Ett förslag till definition

Jag hoppas att det är tydligt att inget av de fyra försöken till en definition av a priorisk kunskap är lyckat. Problemen som visas är för svåra för att kunna lösas, förutom möjligen problemen som gäller för den negativa karakteriseringen. Om man ska ge en definition av a priorisk kunskap bör den ske i termer av en negativ karakterisering. Det närmaste vi har varit en funktionell definition av a priori är just i utredandet av den negativa karakteriseringen. Men vi stötte på två stora problem. Låt oss se om vi kan lösa de två problemen.

En lösning av problemet med erfarenhet

Det första problemet gällde erfarenhet, vi insåg att erfarenhet borde bytas ut mot sinneserfarenhet för att inte utesluta för mycket kunskap. Men att använda sig av sinneserfarenhet ledde till tre problem. Det uteslöt inte minnen av sinneserfarenhet, det uteslöt inte kunskap om var våra armar och ben befinner sig, dessutom så uteslöt det inte kunskap som vi nått via introspektion. Kunskap byggd på minnen av sinneserfarenhet lyckades vi dock utesluta genom att påpeka att det är kunskap som på ett indirekt vis är uppbyggd av sinneserfarenhet. Dessutom lyckades vi utesluta kunskap om var våra armar och ben befinner sig genom att hävda att sådan kunskap är uppbyggd av minnen av sinneserfarenhet och kanske också av ren sinneserfarenhet.

Då kvarstår problemet med att sinneserfarenhet inte uteslöt kunskap som är nådd via introspektion. Mycket av introspektionen av känslor kan nog uteslutas som ren sinneserfarenhet till exempel ”jag vet att jag har ont i benet” annan introspektion av känslor kan kanske uteslutas med hjälp av James-Lange teorin.⁹⁴ Återstår gör då alltså all introspektion av intellektet och viss introspektion av känslor.

Den mest uppenbara lösningen är att kalla den återstående kunskapen härledd ur introspektionen av intellektet för a priorisk kunskap. ”Jag vet att jag tänker på svår filosofi” skulle då alltså vara en a priorisk kunskapsats. Det kanske inte är så främmande, liknande satser har i den filosofiska historien kallats för a prioriska.⁹⁵ Det verkar finnas någon begreppslig koppling mellan vetandet och tänkandet som gör satsen sann.

⁹⁴ Jag menar inte att alla känslor kan förklaras som att vi observerar vår egen kropp och på det viset blir medvetna om våra känslor, men en viss del av alla känslor kan nog förklaras på det viset.

⁹⁵ Satsen för lätt tankarna till Descartes cogito vilket skulle vara ett exempel på a priorisk kunskap enligt Descartes.

Alla satser av typen ”jag vet att jag tänker på svår filosofi” kan alltså anses vara a priorisk kunskap. Kanske kan en analys av den typen av satser förtydliga varför de är a prioriska kunskapssatser:

All introspektion av intellektet har formen ”jag vet att jag tänker...” och det är just så kunskapen också är. Kunskapen är inte ”jag vet att jag tänker på svår filosofi” utan kunskapen är istället av formen: ”jag vet att jag tänker”. Man kan tänka på svår filosofi men så fort som man uppmärksammar att man tänker på svår filosofi så upphör självaste tänkandet på svår filosofi och i samma stund så uppmärksammar man endast att man tänker. Man kan alltså bara uppmärksamma att man tänker att man tänker. Man kan omöjligen kliva utanför sig själv och göra omdömet att ”jag vet att jag tänker på svår filosofi”. I själva verket faller man endast omdömet ”jag vet att jag tänker”. Det kan man göra eftersom ”jag vet att jag tänker” är den tanken man tänker. Med andra ord så ger introspektionen av intellektet endast upphov till kunskapen ”jag vet att jag tänker”. Det är alltså den satsen som vi inte kan utesluta ur vårt a prioriska kunskapsbegrepp. Man bör då fråga sig om man verkligen vill utesluta den. Svaret är nekande, ”jag vet att jag tänker” verkar vara en a priorisk kunskap. Att ”veta” verkar rent begreppsmässigt innehålla någon sorts tankeverksamhet. Om nu ”vet” implicerar ”tänkande” så ter sig satsen ”jag vet att jag tänker” som en begreppsmässig sanning och då också som en a priorisk kunskap.

Kanske kan de få återstående satserna som nåtts via en introspektion av känslorna behandlas på samma vis när forskning kring medvetandet och medvetande filosofin kommit längre.

Lösning av problemet med oberoende

Det första problemet har nu blivit till ett mycket mindre problem, men det andra problemet återstår. Det problemet rörde oberoende. A priorisk kunskap kan inte vara helt oberoende av sinneserfarenhet, eftersom ytterst lite kunskap är helt oberoende av empiri. Det verkade då vettigt att säga att man inte behöver erfarenhet för att rättfärdiga en sats när man väl förstått den. Problemet blev då satser som ”jag existerar som en tänkande sak” och ” jag har någon gång erfarit en röd visuell upplevelse”. När man förstår dessa satser empiriskt rättfärdigar man dem också.⁹⁶ Problemet är komplicerat och satserna svåra att förstå. Kanske begår man ett tankefel när man säger att dessa satser verkligen är ett problem. Personligen har jag svårt att se problematiken i den första satsen. Kanske upplever vi satser av den här typen som

⁹⁶ Bonjour, *In Defence of Pure Reason*, s. 10

svårbegripliga och besvärliga just eftersom de ligger nära gränsdragningen mellan a priorisk kunskap och a posteriorisk kunskap. En lösning på problemet vore att våga dra gränsen mellan a priorisk kunskap och a posteriorisk kunskap. De två satserna är då alltså inte a priorisk kunskap eftersom de inte kan leva upp till ”man behöver inte erfarenhet för att rättfärdiga en sats när man väl förstått den”. Satserna liknar a prioriska men är inte rent a prioriska och därför faller de inte under vår definition av a priorisk kunskap. Vad som tycktes vara ett problem har vid en närmare undersökning visat sig vara problemfritt.

En annan utväg

Den negativa karakteriseringen är alltså den bästa definitionen av a priorisk kunskap, men trots försöket att få den i bättre dager så har den sina tydliga brister. Vi har alltså ingen fullgod definition av a priorisk kunskap. Det i sig säger kanske mer om den a prioriska kunskapen än om filosofers bristande förmåga att finna definitioner.

Eftersom de fyra försöken att definiera a priori inte lyckats till den grad man vill bör man ställa sig frågan varför man inte lyckats. Det a prioriska begreppet har funnits länge och använts flitigt. Begreppet är väl inarbetat i de filosofiska diskussionerna och försöken till att definiera a priori har varit ambitiösa men ändå har man misslyckats. Ett naturligt svar på frågan om varför man har misslyckats med definitionen är att det inte finns något att definiera. När man i vanliga fall försöker utföra en uppgift och man efter årtal av försök misslyckats så brukar man tillslut acceptera att uppgiften är omöjlig. Just därför bör det vara enkelt att sluta sig till att a priori inte går att definiera eftersom det inte finns något att definiera. Kanske är a priorisk kunskap ett begrepp som saknar en tydlig referens. ”A priorisk kunskap” refererar kanske inte till en tydlig mängd satser.

Om a priorisk kunskap skulle sakna referens så innebär det att en stor del filosofiska argument måste ses över. Alla filosofiska diskussioner som använder sig av termen a priori skulle då bli mer innehållslösa på grund av det faktum att a priorisk kunskap inte finns i faktiskt mening. Man kan tycka att påståendet att det inte finns a priorisk kunskap ger enorma konsekvenser, men det faktum att man i årtal av filosofiska diskussioner använt ett begrepp som inte tydligt kan definieras och då också inte har en tydlig referens skiljer sig inte mycket från det faktum att det inte finns en referens. En okänd referens kan nästintill likställas med en ickeexisterande referens.

Om nu a priorisk kunskap inte har en definition eftersom a priorisk kunskap inte finns innebär det att man med orden ”a priorisk kunskap” refererar till något som inte finns. Men den person som använder sig av orden ”a priorisk kunskap” vill referera till något, annars skulle hon inte använda sig av orden. Vad personen vill peka ut är en mängd satser, liknande dem som nämns i inledningen, men dessa ord saknar det gemensamma essentiella som särskiljer dem från andra satser. Man kan alltså kanske inte med ”a priorisk kunskap” peka ut den mängd satser som man hoppas på.⁹⁷ Men man skulle dock kunna peka ut en stor del av satserna om man gör en stipulativ definition av a priorisk kunskap där ”a priorisk kunskap” skulle definieras som ”ett samlingsnamn för de satser som är analytiska och/eller nödvändiga”. Kanske är det just så vi använder begreppet ”a priorisk kunskap” men man måste inse att många satser som vi idag kallar för a priorisk kunskap måste med vår stipulativa definition upphöra att kallas för a priorisk kunskap.

Om det tar emot att överge drömmen om en definition av a priorisk kunskap så kan man återanvända Quines intuitiva exempel på analyticitetens vaghet, men istället för analyticitet utläsa a priorisk kunskap för att bli övertygad: ”Jag vet inte om påståendet ’Allt som är grönt är utsträckt’ är [en a priorisk kunskapssats] eller inte. Men avslöjar denna min osäkerhet verkligen en bristande förståelse av ’betydelseerna’ av orden ’grön’ och ’utsträckt’? Jag tror knappast det. Problemet gäller inte ’grön’ och ’utsträckt’– det gäller [a prioriska kunskapssatser].”⁹⁸

⁹⁷ Om man inte använder sig av en ostensiv definition där man räknar upp alla satser som ska räknas till begreppet a priorisk kunskap men en ostensiv definition skulle vara praktisk omöjlig eftersom det handlar om alldeles för många satser.

⁹⁸ Quine, s. 289

Källor

- Ayer, Alfred J., *Language, Truth, and Logic*, Victor Gollancz LTD, London, 1936.
- Baehr, Jason S., "A Priori and A Posteriori", <http://www.iep.utm.edu/a/apriori.htm> odaterad, nedladdad september 2006.
- Boghossian, Paul och Christopher Peacocke (utg), *New Essays on the A Priori*, Clarendon Press, Oxford, 2000.
- Bonjour, Laurence, *In defence of pure reason: A rationalist Account of A Priori*, Cambridge University Press, Cambridge, 1998.
- Bonjour, Laurence, *The Structure of Empirical Knowledge*, Harvard University Press, Cambridge, Mass. och London, 1985.
- Butchvarov, Panayot, *the Concept of Knowledge*, Northwestern University Press, Evanston, 1970.
- Casullo, Albert, "a priori/a posteriori", ss. 1-3 i Jonathan Dancy och Ernest Sosa (utg.), *A companion to epistemology*, Blackwell, Oxford 1992.
- Casullo, Albert, "A Priori Knowledge", ss. 95-108 i Paul K. Moser, *The Oxford Handbook of Epistemology*, Oxford University Press, Oxford, 2002.
- Chisholm, Roderick M., *Theory of Knowledge: Third Edition*, Prentice-Hall International, Inc., London, 1989.
- Hanna, Robert, "How Do We Know Necessary Truths? Kant's Answer", ss. 115-145 i *European Journal of Philosophy* 6, 1998.
- Kant, Immanuel, *Kritik av det rena förnuftet (Kritik der reinen Vernunft, 1781)*, övers Jeannette Emt, Thales, Stockholm, 2004.
- Kitcher, Philip, *The Nature of Mathematical Knowledge*, Oxford University Press, Oxford, 1983.
- Kornblith, Hillary, "Introspection, Epistemology of", i Edward Craig (utg.), *Routledge Encyclopedia of Philosophy, Volume 4* Routledge, London, 1998.
- Kripke, Saul A., *Naming and Necessity*, Blackwell Publishers, Oxford, 1993.
- Lübcke, Poul (utg.), *Filosoflexikonet (Politikens filosoflexikon, 1983)*, övers Jan Hartman, Bokförlaget Forum AB, Stockholm, 1988.
- Pap, Arthur, *Semantics and Necessary Truth: an Inquiry into the Foundations of Analytic Philosophy*, Yale University Press, New Haven, 1958.
- Pollock, John L., *Knowledge and Justification*, Princeton University Press, New Jersey, 1974

Putnam, Hilary, *Realism and Reason: Philosophical Papers, Volume 3*, Cambridge University Press, Cambridge, 1983.

Quine, W. V. O., ”Två av empirismens dogmer (Two dogmas of empiricism, 1951), övers Lars Bergström”, ss. 279-300 i Konrad Marc-Wogau (utg), *Filosofin genom tiderna: 1900-talet*, Thales, Stockholm, 1993.

Russell, Bertrand, *Filosofins problem (The Problems of Philosophy, 1912)*, övers Anders Byttner, Bokförlaget Natur och Kultur, 1994.

Summerfield, Donna M., ”Modest A Priori Knowledge”, ss. 39-66 i *Philosophy and Phenomenological Research*, Vol 51:1, 1991